

Література

1. Абаева Е.Н. Оптимизация системы мотивации сотрудников про-мышленного предприятия / Е.Н. Абаева // Научный вестник ДГМА. – 2009. – № 2 (Е). – С. 190–197.
2. Нелаший Л.М. Оціночні характеристики використання мотиваційних механізмів підприємницької діяльності / Л.М. Нелаший // Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. – 2006. – № 71. – С. 125–132.
3. Ситнік О.Д., Ковальчук О.А. Оцінка персоналу в системі мотивації / О.Д. Ситнік, О.А. Ковальчук // Актуальні проблеми економіки. 2007. – № 11(77). – С. 84–85.
4. Хміль Ф.І. Управління персоналом: підручник для студ. вищ. навч. закладів / Ф.І. Хміль. – К.: Академвидав, 2006. – 488 с.
5. Чуменко Н.Л. Стратегический уровень организационно-кадрового аудита (на предприятиях нефтегазового комплекса России) / Н.Л. Чуменко // Микроэкономика. 2008. – № 7. – С. 65–71.
6. Шевченко Л.С. Адаптація сучасних методів оцінювання діяльності персоналу до особливостей підприємств будівельної галузі в Україні / Л.С. Шевченко // Коммунальное хозяйство городов. Научно-технический сборник. – 2008. – № 85. – С. 132–141.
7. Штутман П.Л. Професійний розвиток персоналу як чинник підвищення ефективності діяльності підприємств / П.Л. Штутман // Наукові праці КНТУ. Економічні науки. – 2010. – Вип. 17.
8. <http://www.ukrtransgas.naftogaz.com/>
9. <http://www.naftogaz.com/>

Надійшла 07.10.2010

УДК 37.014.(477)

І. В. ФОРКУН, А. В. КРУК
Хмельницький національний університет

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті досліджено стан та тенденції фінансування освіти України, визначено причини її незадовільного стану на сьогодні та проаналізовано альтернативні джерела фінансування даної галузі.

In article are investigated a condition and tendencies of financing of education of Ukraine, it is determined the reasons of its unsatisfactory condition for today and alternative sources of financing of the given area are analysed.

Ключові слова: економічна модель освіти, фінансування освіти, бюджетне фінансування освіти, інвестиції в освіту.

Актуальність дослідження. Бюджетне фінансування галузі освіти стає все більш вагомим, так як в суспільстві стає пріоритетним усвідомлення того, що освіта - це основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Вона є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Пріоритетним завданням держави є забезпечення доступності здобуття якісної освіти протягом життя для всіх громадян та подальше утвердження її національного характеру. Але поряд з цим критичним залишається стан фінансування освіти України.

А так як освіта є одним із визначальних чинників соціальної стабільності в суспільстві, ознакою економічної та національної безпеки держави, визначальним чинником зростання матеріального виробництва, то її розвиток та вдосконалення є важливою передумовою подолання негативних кризових ситуацій в економіці і суспільстві в цілому.

Кризовий стан економіки, дефіцит державних ресурсів зумовив функціонування освіти в Україні за принципом обмеженості бюджетного фінансування. В результаті недоотримання фінансових ресурсів, що виділяються державою, застарілістю нормативно-правового забезпечення та механізмів залучення і використання позабюджетних коштів освітніх галузей не отримує необхідного розвитку.

Тому основним завданням держави в сучасних умовах має бути створення відповідного нормативного й регуляторного середовища, в якому бізнес, громадські організації, будуть зацікавлені у компетентних працівниках, а отже, активніше будуть залучатися до фінансування освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питання фінансування освіти присвятили свої наукові доробки такі вітчизняні науковці як Величко А., Калько І., Каленюк І., Жовтяк Є., Затуренська В., Дарманський М., Борбо А., Василюк О., Єпіфанова А., Кравченко В. та інші, однак недостатньо дослідженим залишається ефективність механізму фінансування.

Виклад основного матеріалу. У статтях 43, 53, 54 Конституції України закріплюється право

громадян держави на освіту. Високий рівень освідченості населення сприяє ефективному соціально-економічному розвитку держави, а тому державна підтримка в даному аспекті має бути значною.

Для дослідження державної підтримки фінансування галузі освіти розглянемо такі категорії як “публічні видатки”, “державні видатки”, “бюджетні видатки” (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення категорії “видатки”

Категорія	Автор	Характеристика
Публічні видатки	А.А. Нечай	Під категорією автор розуміє витрати публічних фондів грошових коштів, які виражають урегульовані правовими нормами соціально-економічні відносини публічного характеру, що складаються при розподілі (перерозподілі) та використанні публічних фондів коштів та забезпечують задоволення публічного інтересу, визнаного державою чи органами місцевого самоврядування.
	Р.В. Якубовський	На думку автора це урегульовані нормами права суспільні відносини щодо здійснення державою, органами місцевого самоврядування, державними позабюджетними фондами та іншими організаційними утвореннями асигнувань з централізованих і децентралізованих фондів коштів з метою реалізації публічних інтересів держави.
Державні видатки	Ю.А. Ровінський	Автор визначає категорію як строго регламентоване правовими нормами планомірне використання державою грошових засобів з метою виконання своїх задач і функцій.
	О.А. Музика-Стефанчук	Автор визначає категорію як вид фінансових відносин, пов'язаних із постійним цільовим використанням грошових коштів.
Бюджетні видатки	Бюджетний кодекс України	Видатки бюджету - кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

Відповідно розглянемо формулювання категорії “фінансування освіти”.

Таблиця 2

Підходи до визначення категорій “фінансування освіти”

Категорія	Автор	Характеристика
Фінансування освіти	В.М. Гаврилюк	Це капіталовкладення з боку держави в майбутнє нації.
	О.М. Яцунь	Це не витрати, а вкладення.
	І.С. Крвченко	Це процес спрямування фінансових ресурсів закладам, установам, організаціям і підприємствам системи освіти.
	Р.В. Якубовський	Це система правовідносин, пов'язаних з розподілом, видачею та використанням бюджетних і позабюджетних коштів на переважно безвідплатній та беззворотній основі на освітні цілі (потреби).
	Авторське	Це процес забезпечення фінансовими ресурсами установ, організацій та закладів освітньої галузі, що спрямований на задоволення їх потреб та реалізацію державної політики в галузі освіти.

Проведений аналіз свідчить про те, що немає єдиних підходів щодо визначення поняття фінансування освіти, що пов'язано зі зміною соціально-економічних умов життя в Україні.

Основними джерелами фінансового забезпечення галузі освіти є:

- кошти державного та місцевих бюджетів;
- кошти юридичних і фізичних осіб, громадських організацій та фондів, у тому числі благодійні внески і пожертвування;
- кошти від надання навчальними закладами додаткових освітніх та інших послуг;
- гранти;
- кредити на розвиток навчальних закладів усіх рівнів та здобуття освіти;
- кошти від здійснення навчальними закладами економічної діяльності, регламентованої державою [2].

На сьогодні законодавчо прийнятим методом фінансування освіти в Україні є бюджетне фінансування, що здійснюється на основі єдиного кошторису доходів та видатків. Джерелами формування кошторису є як бюджетні кошти, так і кошти, отримані з інших джерел (від надання закладом додаткових освітніх послуг, прибутки від реалізації навчально-виробничої продукції, від здачі приміщень в оренду, кредити банківських установ, добровільні внески). При цьому співвідношення між бюджетними та небюджетними фінансовими ресурсами змінюється залежно від наявності бюджетних ресурсів та адекватної державної політики у сфері освіти, темпів економічного розвитку, форми власності навчального закладу, співвідношення між державним та недержавним секторами економіки тощо [5].

Оскільки Україна обрала модель розвитку економіки, засновану на знаннях, то інвестиції у сферу освіти, беззаперечно, є інвестиціями в економіку країни загалом, а їх обсяг повинен динамічно зростати. Аналізуючи динаміку інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності, бачимо, що обсяг ресурсів на освіту сягає лише 1% від загальної сукупності (табл. 3).

Таблиця 3

Динаміка використання інвестицій в освіту

Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
Освоєно інвестицій в освіту: (у фактичних цінах, млн грн)	1163,402	1651,35	2321,7	1484,3
у % до загального обсягу інвестицій	1	0,9	1	1
Темп зростання (%)	114,7	117,8	110,3	56,9

Очевидно, абсолютній показник обсягу інвестицій в освіту до 2008 року зростав, але у зв'язку зі спадом інвестиційної активності загалом у 2009 році обсяг інвестицій в освіту склав лише 56,9% проти 2008 року.

Серед джерел фінансування галузей економіки України найбільшу питому вагу займають власні кошти підприємств та організацій (майже 60%), наступними за розмірами є кредитні ресурси (17,3% у 2008 році) і кошти державного та місцевих бюджетів (близько 5% та 4% відповідно).

Слід зазначити, що освіта України як вид економічної діяльності є мало привабливою для іноземного інвестування. Тому на сьогодні в Україні фінансування освіти може здійснюватися за рахунок бюджетних коштів, платних послуг, що їх можуть і мають право надавати навчальні заклади, дивідендів від цінних паперів, валютних надходжень, добровільних грошових внесків, матеріальних цінностей, одержаних від підприємств, установ, організацій, окремих громадян.

Аналізуючи обсяги бюджетного фінансування освіти за окремими її складовими протягом 2006 – 2009 рр., відзначаємо, що домінуючими статтями видатків зведеного бюджету є видатки на загальну середню освіту (коливаються в межах 41 – 42%), вищу освіту (28 – 30%), дошкільну освіту (11 – 12%) та професійно-технічну освіту (в межах 6%).

Близько 4% займають видатки на позашкільну освіту та заходи із позашкільної роботи з дітьми; післядипломна освіта займає приблизно 1%, та явно скорочується обсяг видатків на програми матеріального забезпечення навчальних закладів, оскільки вони займали ще у 2006 році 0,5%, та у 2008 році – 0,3%, а вже у 2009 – 4,17%; дослідження і розробки у сфері освіти займають 0,5% та інші заклади та заходи у сфері освіти – від 4% до 5% загального обсягу видатків зведеного бюджету України (табл. 4) [4, с. 22].

Таблиця 4

Динаміка видатків зведеного бюджету України на освіту протягом 2006-2009 рр. (млн грн)

Обсяг видатків зведеного бюджету на освіту	Роки			
	2006	2007	2008	2009
Всього	33 785	44 333	60 959	66 773
у % до загального обсягу	100	100	100	100
Дошкільна освіта	3 825	5 257	7 214	8 325
у % до загального обсягу	11,3	11,8	11,83	12,47
Загальна середня освіта	14 229	18 849	25 409	27 640
у % до загального обсягу	42,11	42,51	41,68	41,39
Професійно-технічна освіта	2 096	2 676	3 766	4 107
у % до загального обсягу	6,2	6,02	6,17	6,15
Вища освіта	9 935	12 827	18 552	20 966
у % до загального обсягу	29,4	28,9	30,4	31,40
Післядипломна освіта	365	505	668	665
у % до загального обсягу	1,1	1,1	1,09	1,00
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	1 369	1 803	2 439	2 783
у % до загального обсягу	4,1	4,06	4,00	4,17
Програми матеріального забезпечення навчальних закладів	166	180	186	185
у % до загального обсягу	0,5	0,4	0,3	0,28
Дослідження і розробки у сфері освіти	148	219	331	286
у % до загального обсягу	0,4	0,5	0,5	0,43
Інші заклади та заходи у сфері освіти	1 649	2 013	2 391	1 812
у % до загального обсягу	4,9	4,5	3,92	2,71

Загалом, чітких тенденцій у скороченні чи зростанні обсягів видатків бюджету на фінансування тих чи інших освітніх закладів не простежується.

Однією з основних проблем у фінансуванні освіти є відсутність дієвих механізмів контролю за дотриманням норм чинного законодавства та механізмів участі громадськості в розвитку інфраструктури освітніх закладів. Крім того обсяги навчального навантаження на освітян та рівень їх оплати ще й досі відстає від показників високорозвинених країн.

Відповідно метою державної політики щодо розвитку освіти має бути створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України, вихованні покоління людей, здатних

ефективно працювати, навчатися і навчати, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства, розвивати і зміцнювати суверенну, незалежну, демократичну, соціальну та правову державу як невід'ємну складову європейської та світової спільноти.

Для досягнення цієї мети необхідно передбачати виконання таких завдань:

- визначення фінансування освіти як пріоритетного напрямку видатків бюджетів усіх рівнів;
- формування багатоканальної системи фінансового забезпечення освіти;
- фінансування державою здобуття дошкільної, повної загальної середньої та професійно-технічної освіти в державних і комунальних навчальних закладах у обсязі, визначеному державними стандартами;
- стимулювання інвестицій юридичних і фізичних осіб у розвиток освіти;
- створення сучасної системи нормування та оплати праці у галузі освіти, яка б відповідала міжнародним стандартам;
- визначення пріоритетних напрямів фінансування освіти;
- забезпечення ефективного використання коштів на функціонування та розвиток освіти.

Обсяги фінансування освіти і науки мають задовольняти потреби особистості й суспільства в якійсій освіті.

Ефективність використання фінансових ресурсів, спрямованих в освіту, здійснюватиметься на основі встановлення та неухильного дотримання таких базових принципів її фінансування:

- поступовий перехід до формування видатків державного та місцевих бюджетів на освіту на основі встановлених нормативів;
- чітке розмежування бюджетного та позабюджетного фінансування діяльності навчальних закладів;
- забезпечення підзвітності та прозорості використання коштів;
- забезпечення формування державного замовлення на підготовку фахівців у професійно-технічних та вищих навчальних закладах різних форм власності на конкурсній основі з урахуванням якості освітніх послуг;
- здійснення економічної діяльності навчальними закладами на засадах неприбутковості.

Основними заходами, спрямованими на удосконалення економічної моделі освіти, мають стати:

- поліпшення технології формування видатків державного та місцевих бюджетів на освіту, удосконалення системи кількісних та якісних показників для нормування зазначених видатків;
- розроблення диференційованих стандартів інфраструктурного забезпечення навчальних закладів різних типів;
- розроблення та запровадження диференційованих нормативів витрат на здійснення діяльності навчальними закладами;
- запровадження змішаного фінансування інноваційних проектів у галузі освіти, зокрема розроблення та запровадження механізму пільгового оподаткування доходів фізичних осіб, які спрямовують власні кошти на оплату навчання;
- удосконалення правового підґрунтя для приватного фінансування діяльності навчальних закладів;
- проведення органами управління освітою (державними та місцевими) моніторингу інвестування навчальних закладів;
- запровадження спільного державного та громадського контролю за формуванням і виконанням бюджетів навчальних закладів;
- застосування енерго- і теплозберігаючих технологій, ощадливе використання та розподіл ресурсів, що спрямовуються на освіту;
- модернізація мережі навчальних закладів [2].

Останнім часом в Україні все частіше постає питання переходу економіки України на шлях інноваційного розвитку. Так як за створення ефективного механізму перетворення реальних знань у технологічні нововведення, прогнозується можливість значного підвищення конкурентоспроможності національної економіки та її перспективного зростання.

Україна має вагомі передумови для створення та запровадження інноваційної моделі розвитку економіки: високий науково-технічний, кадровий та інтелектуальний потенціали, розвинута навчально-наукова система, високий освітній рівень населення та наявність висококваліфікованої робочої сили.

Загалом відповідно до положення "Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" інноваційною освітньою діяльністю є розробка, розповсюдження та застосування освітніх інновацій.

Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності.

Інноваційна освітня діяльність здійснюється на всеукраїнському, регіональному рівнях та на рівні окремого навчального закладу. Рівень інноваційної освітньої діяльності визначається її змістом, а також масштабністю змін, що вноситимуться у систему освіти внаслідок застосування запропонованої інновації.

Інноваційна освітня діяльність всеукраїнського рівня передбачає апробацію інновацій та експериментальну перевірку продуктивності і можливості застосування у системі освіти:

- освітніх, дидактичних систем;
- державних стандартів освіти, базового компонента змісту дошкільної освіти, інваріантної

складової змісту загальної середньої освіти, змісту професійно-технічної освіти, нормативної частини змісту вищої, післядипломної освіти.

Інноваційна освітня діяльність регіонального рівня може здійснюватись у системі освіти окремого регіону (Автономної Республіки Крим, області, міст Києва або Севастополя) і передбачає:

- апробацію інновацій, розроблених у ході експериментів регіонального рівня;
- експериментальну перевірку продуктивності і можливості застосування інновацій.

Інноваційна освітня діяльність на рівні окремого навчального закладу передбачає:

- застосування інновацій;
- експериментальну перевірку продуктивності і можливості застосування інновацій.

Умовами здійснення інноваційної освітньої діяльності є:

- дотримання майнових і немайнових прав фізичних та юридичних осіб, які ведуть інноваційну освітню діяльність, учасників навчально-виховного процесу, збереження їх життя і здоров'я;
- дотримання фізичними та юридичними особами, які ведуть інноваційну освітню діяльність, своїх майнових і немайнових зобов'язань, вимог державних стандартів освіти;
- керування інноваційної освітньої діяльності;
- готовність керівників та працівників дошкільних закладів освіти, навчальних закладів, органів управління освітою до інноваційної освітньої діяльності;
- економія ресурсів, потрібних для здобуття освіти, здійснення освітньої діяльності та управління освітою.

Фінансування інноваційної освітньої діяльності може здійснюватися за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, спеціальних коштів, а також інших джерел, не заборонених законодавством [3].

Висновки. Отож, проведене дослідження сучасного стану фінансування освіти в Україні свідчить, що для розв'язання проблем галузі необхідно розробити якісну систему державних заходів, що будуть спрямовані на забезпечення її ефективного розвитку. При цьому головним завданням, має стати забезпечення достатнього фінансування галузі, шляхом оптимізації бюджетних та позабюджетних джерел її розвитку. З розвитком суспільних відносин будуть вдосконалюватись існуючі та з'являться нові джерела фінансування освіти, що стане якісним її покращенням.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Доступний з: <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Указ Президента України "Про національну доктрину розвитку освіти" від 17.04.2002 № 347/2002 // Доступний з: <http://zakon.rada.gov.ua/>
3. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності" від 07.11.2000 № 522 // Доступний з: <http://zakon.rada.gov.ua/>
4. Бучковська Я. Г. Проблеми фінансування освіти в Україні / Я.Г. Бучковська // Наука й економіка - 2010г. – № 2. – С. 20–24.
5. Малиновська О.Ю., Прутська О.О. Фінансове забезпечення діяльності закладів освіти та шляхи його удосконалення / О.Ю. Малиновська, О.О. Прутська // Доступний з: <http://intkonf.org/>
6. Ніколаєв В. П. Управління освітою та фінансування освіти / В.П. Ніколаєв // Доступний з: <http://www.irf.ua/>
7. Якубовський Р.В. Фінансування освіти: правовий зміст, поняття та види / Р.В. Якубовський // Держава і право. – 2009. – № 4. – С. 410–415.

Надійшла 07.10.2010

УДК 336.226.212.1

О. А. ФРАДИНСЬКИЙ
Хмельницький національний університет

ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА СВІТОВИЙ ДОСВІД ЕВОЛЮЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ НЕРУХОМОГО МАЙНА

У статті, висвітлено проблеми впровадження податку на нерухомість в Україні з урахуванням світового досвіду, визначено недоліки законопроекту, запропоновано шляхи їх вирішення.

In work the problems concerning the introduction of property tax in Ukraine, taking into account the world experience, certain lacks of bills and the ways of their solving are offered.

Ключові слова: податки, Податковий кодекс, майно, майнове оподаткування.

Актуальність теми. У сучасних умовах складних економічних перетворень в Україні, обумовлених світовою фінансовою кризою, особливо актуальною є проблема своєчасного забезпечення достатнього обсягу податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів держави. Як показує світова практика, у розвинених